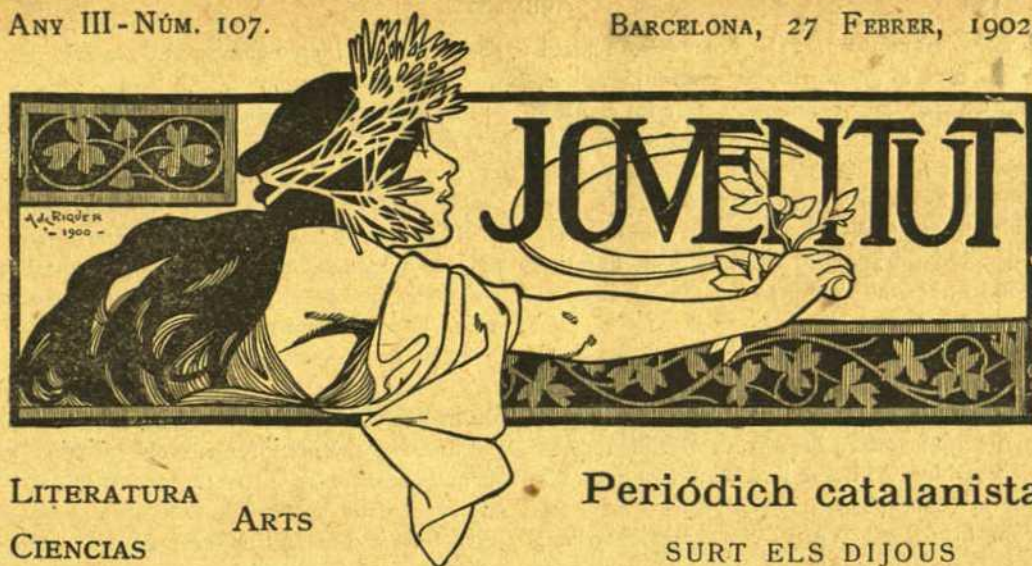

LITERATURA
ARTS
CIENCIAS

Periódich catalanista
SURT ELS DIJOUS

REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ:

Plassa del Teatre, 6, entressol.

NÚMERO CORRENT.	20 CÉNTIMS
» ATRASSAT, AB FOLLETINS.	40 »
» » SENSE FOLLETINS.	25 »

SUMARI:

Consideracions, per Lluís Via. — La mort d'en Zidro, per Jaume Terri. — Els responsables, per Trinitat Monegal. — Creadors y crítics, per G. Zanné. — Isaura, per Narcís Gili Gay. — Germanor, per Alfons Sans y Rossell. — Francisco Pi y Margall: VII, per F. Pujulá y Vallés. — El dret a la vida: I, per Joseph Artis. — Corrandas de pastor, per Frederich Rahola. — Observacions sobre la vida moderna, per Emili Tintorer. — Novas.

FOLLETÍ:

CROQUIS CIUTADANS, per Apeles Mestres. Plech 2.
L'INSPECTOR AXEL BORG, per August Strindberg.
Plech 29.

CONSIDERACIONS

Una vegada més s'ha vist lo inconsistent y artificio del actual estat de coses ab motiu dels recents desordres produhuts per las vagas. Si bé aquestas no han ocasionat la dissolució immediata del govern ni han fet caure cap institució, lo cert es qu'en la general inquietut s'hi ha sentit la possibilitat de que aqueixa onada ho aterri tot, interessos y privilegis, per qualsevol eventualitat que'l dia de demà's presenti. La pau en que vivim ó es ilusoria ó es preludi de tempestats desfetes. La tranquil·litat es aparent, aparent la

bonhomia que molts demostran, aparent l'equilibri social. En realitat tot això es fals, com son falsos els bells colors somrosats ab qu'empotingan son rostre las corsecadas prostitutes.

Perque no hi há dubte qu'está prostituhida una societat quinas virtuts y quinas qualitats son en general miserables convencions; en que hi abundan l'adulació y'l servilisme de una banda, y la explotació y l'orgull d'un'altra; una societat qu'es juguina tant dels cacichs com dels agitadors de baixa mena. Y no hi há dubte tampoch que'l poble català, per sa vergonya, ha malmersat sas dots de assimilació, ha suferit malas influencias que li han infiltrat, no'l desitj d'una gran revolució veritablement regeneradora, sinó l'esperit de la discòrdia ab sos egoismes, sas angoixas y sas malas passions.

Enténghinlo tant els de dalt com els de baix, tant els amos egoistas (1) com els

(1) En lo més fort de la vaga, quan molts obrers, amenassats de mort per sos companys, no podían posarse á treballar sense grans perills, hi hagué amos que, en comptes de facilitarli'l passament com haurían fet ab las eynas de sas fàbricas untantlas degudament pera que no's rovellessin, els conminaren ab la expulsió definitiva si, ab el consegüent despreci de la vida, no acudían al treball. Cal dir que d'amos per l'estil n'hi hagué poch.

obers rancuniosos (1). Tots ells, viciada com tenen la percepció per malaltia moral, prenen per clarividència lo que no es altra cosa qu'obsessió, ó visions del desvari; y la malaltia no es d'ahir, sinó que venen arreplantla, quan no'ls tractaments negatius, els paliatius enganyosos, y, en una paraula, els falsos règims socials y politichs qu'han engendrat, covat y enverinat cada dia més el mal.

Si'l progrés no es una mentida, si cada individu y cada estament guanya de dia en dia en il·lustració, també deuen progressar, evolucionar conforme á Naturaless'ls règims dels pobles. Al home nou no li escauen els règims estantissos, y vol deixarlos de recó com hi deixa'ls vestits esllanegats per l'us, que ja no s'avenen á sas formas ni responen á son gust.

Hi há pobles que no's donan compte de qu'están malalts, però d'altres, com el nostre, sentintse pertorbats, més que per efecte d'una lesió orgànica, per lo nociu del ambient en que's mouhen, esclatan en crits fervents de vida. Y's comprén que nostre poble's trobi malalt en ple període d'activitat y producció, porque forsosament ha de ressentirse de lo fals de la organisació present, ell qu'ha viscut en altres temps ab organisació adequada y conforme á la manera d'ésser d'aquellas épocas.

No serém nosaltres els qui gosém donar la solució de tan gros conflicte: no tenim tantas pretensions. Quedi aixó per'aquells diaris qu'han frusat d'impaciencia aquests dias veyent coartada sa llibertat d'informar al públich, y qu'ara jugan á qui més pot informarlo donantli números interminables que no diuen res, que no revelan res més que'l desitj de la propia propaganda; periódichs que, per lliberals que's diguin, han manifestat en aquesta qüestió un criteri bastant esquifit, fent sospitar que á la reacció ani-

rian de dret si en ultim extrém ella'ls hagués de salvar el negoci.

Res de dar solucions. Y no obstant, segurs estém que'l Catalanisme, definidas ó no, las porta en son si. Fora inútil y vulgar tot quant diguessim en un trist article com aquest: sols hem de dir que d'organisations convencionals no'n poden surtir solucions fermes y viables; que creyém en las agrupacions naturals voluntarias, ó de familia, puig cadascú arregla molt bé sa casa, però ja está fresch si altres han d'arreglarli ó si ell ha d'arreglar la dels demés; que'l capital, més qu'entendres ab els governs y secundarlos tot secundant, conscient ó inconscientment, l'obra dels Lerroux y companyia, hauria d'entendres sempre directament ab la classe obrera, de la que'n procedeix y á la qu'hauria de tractar com á germana; que'ls obrers, qu'ara claman atíats per la necessitat ó per l'odi, han de procurar sa educació, y ab ella son progrés, á fi de que en el dia de demá, y en cas de millora en sos interessos, no puguin incorre en els mateixos grollers egoismes qu'ells atribuixen als burgesos d'avuy; que aqueixos burgesos, aqueixa classe mitja catalana, caminará á sa ruina si no arriba á ésser garantia y símbol de germanor en nostre poble, base ferma d'una societat democrática per sa constitució y per sa historia: però li calen més ideals, més instrucció, menos egoismes, menos afany pel centim y meñes carrincloneria.

A uns y altres, finalment, á richs y á pobres, á capitalistes y á proletaris, á patrons y á obrers, y en especial als primers, donchs per sa posició tenen més camp que recorre, més medis d'il·lustrarse y d'ésser generosos, se'ls ha de recordar sempre que l'anarquia es sempre anarquia, tant si porta levita com si vesteix brusa, y fèrlos hi present aquella máxima tan coneguda: «Els insolents en la fortuna son vils en la desgracia.» O al revés: «Els vils en la desgracia son insolents en la fortuna.»

(1) N'hi ha hagut aquests dias que buydavan els cistells de las minyonas de servey y per torna las ultratjavan de paraula y obra atribuhintse la representació del poble famolench. Però s'ha de fer constar que'ls qu'aixó feyan, més qu'obers, eran gent que buscava la perduda. En general, nostres obrers guardaren una actitud seria, propia de qui defensa una causa justa ó de qui, obligat per las circunstancias, se manté en expectació.

LA MORT D'EN ZIDRO

A mon amic el distingit artista Felip Valls.

I

Aquell any Nadal s'esqueya en diumenge. Aquella setmana cobravam la cuberta, teniam la bandera posada ja desde'l dissapte passat.

En Zidro no hi cabia de goig. Com si'l sentís, pobre Zidro! «Setmana plena y cuberta—deya ell—y demà Nadal. Quina festassa! La Ciseta no hi veurà de cap ull.»

Els de dalt acabavan d'omplir els carquinyolis dels darrers revoltons. Els gruixos de solera també'ls tenian molt avensats. En Sebastià, en Llopis y en Garriga, feyan els envans del segon pis, en Giralte feya lligadas y posava penjants, y jo anava marcant tiradas, posant bastiments y acollant regles. Las nostras caras resplandian de goig. Ab quin delit trevallavam tota la setmana esperant el dissapte! Ja tots sabiam que *don Andrés*, el propietari, un *americano* molt rich qu'havia guanyat una fortuna allà a l'Islla negociant no sé en quina classe de bestia, havia promés que donaria un duro per cap, sens distinció de classes. Figuréus, setmana sencera y un duro de cuberta asobre, després d'haver perdut el compte de las setmanas esguerradas per plujes y festas extraordinarias, si vindria bé, si hi havia motiu d'estar contents tots plegats, fins en Zidro, encara que fossin ell y la Ciseta sols, sense cap canalla! Després, ja no era res de nou qu'estés alegre, pobre Zidro! Era alegre pertemperament, y las sevas alegrías internas no sabia guardarlas, las comunicava als amichs, als companys de treball. Quan ne veyia un de trist, l'escometia a riallas, y vulgas que no, el feya riure. Y sols fos rialla aparent, passatjera, ja's donava per satisfet, com si hagués obtingut una gran victoria. En Zidro simbolisava l'alegria perseguint la tristesa, encara que fos inconscientment. Era la seva missió: estemordir tristesses fent escampall d'alegrías. Y sempre escampantne, sempre, a l'hora d'esmorzar, a l'hora de dinar, a tot'hora; com si presentís que una desgracia, portada per ell mateix, algún dia havia de fernos entristir y plorar, com més

de quatre vam plorar en la seva mort desgraciada, trista de debó.

II

La tarda feya son curs tranquila, esperansosa. El sol devia ésser bastant baix, perque en el segon pis la claror s'anava esllanguint a poch a poch, lentament. L'influencia del sol no hi era.

Serian ja més de las quatre. Estavam posant un regle, jo ab el plom als dits y enllardant un mahó en Llopis, quan ressonà un ayl llarch y esgarriós que'ns deixà cor-gelats a tants quants el sentirem. Surtits del aturament instantani y per un dels balcons mirant a baix, vegerem sobre l'aplanat de la volta del soterrani una massa informe, inmóvil, en mitj d'un desfet de sanch negrosa, espessa, ja mitj glassada per la fredor de la temperatura. A quatre passos més enllà, al peu dels ganxos, hi havian dos homes drets ab la vista allà fixa, inmòvils també. Semblavan dugas momias, boca-badats, ab els ulls més oberts encara.

Els del terrat, que ja baixavan escala avall tots grochs, anunciant l'esglay en llurs caras, a nostre interrogant «quí es» respongueren a intervals y com tartamudejant: «El pobre Zidro...» Aquells homes eran els corriolayres. Fou necessari auxiliarlos. L'esglay els havia produhit cert aturament de sanch y encarcament de nirvis...

El pobre Zidro ja no era ell, ja no era'l Zidro d'avans, ja s'havia cansat d'escampar alegrías, però se'n havia cansat per forsa, se'n havia cansat pera obehir la voluntat del desti, el desti, aqueixa forsa que no està al alcans dels homes el dominarla, sinó molt al contrari, ens domina y'ns fa obehir bojament malgrat els nostres propòsits. El desti va voler que no n'escampés més d'alegrías, y li manà que fes escampall de tristesses, que n'escampés moltes, moltes; que n'escampés tantas en un sol dia, com alegrías havia escampat en tota sa joventut.

Y a fe que ja va ferho. Molt temps va durar la tristesa en nostres cors y la seriosa gravetat en nostres semblants. Perque'l pobre tenia tanta bonesa de cor, que no'l tractava ningú que no li posés afecte desseguida...

Ja no respirava. Estava estirat mitj de boca terrosa. Els llabris plens de sanch negra, ja presa. Els ulls closos, amagant llurs nines poch avans animosas. Tota la cara amoratada pel sotrach y agombolament de sanch. El front blanch, d'un blanch de cera esblanquehida, mostrava fort esboranch produhit per una esquerda de pedra del aplanat del carquinyoli de la volta que tenia per llit en aquells moments.

Convencuts de qu'era ben mort, y havent entrat feya poch el guarda de punt, ningú va tocarlo. Tampoch ningú va moures fins que vingué'l jutje. Eran las sis ben tocadas quan va arribar. Després de certs requisits, els de la casa de socorro se'l van endur en la llitera. Van portarlo al hospital.

III

Aquell dissapte varem anar tart á casa. Eran las deu qu'encara no haviam cobrat. En el despatx del seyyor Roure hi havia *don Andrés*, tot trist y pesarós, preocupat per lo de la mort d'en Zidro. El seyyor Roure encara no havia vingut del hospital. Ja molt tocadas las deu comparegué tot amohinat, la vista baixa, potser pera no emocionar-se més veyent nostras caras tristas tan fora de costum. Va conversar un moment ab *don Andrés*, y al cap de poca estona van cridarnos pera cobrar. L'Alsina, el *llistero*, qu'era qui ens allargava'ls quartos, va dirnos: «La setmana entrant l'obra será tancada, però'l dissapte veniu á cobrar. Aixís ho disposa *don Andrés*: y demá á las tres de la tarda, si veniu al hospital, acompanyarem al pobre Zidro al cementiri.»

Com deya, á casa hi anavam tart. Hi anavam tart y sens alegría. El trist incident de la tarda'ns havia deixat apesarat, y ab llur tristesa al cor y'l cervell ple d'ideas extranyas. Avensavam poch á poch, maquinament, com d'esma; sens atinar que'ls de casa podian estar ansiosos també, acumulant ideas qui sab si més extranyas que las nostras.

Aquella nit no vaig descansar poch ni molt. No'm vaig poder treure del cervell la idea d'haver vist al pobre Zidro estirat de boca terrosa, esblanquehit el front y amoratat el rostre, inmóvil y cluch d'ulls y en mitj d'un devassall de sanch que li surtia de front y boca.

L'endemá á la tarda l'acompanyarem al cementiri. Vam arribarhi tart, y entre'l dia curt y una cosa y altra, ja fosquejava quan obriren el ninxo en que devia ésser enterrat son cos. Era ja fosc del tot quan el tapavan. A tants quants hi eram ens deixá fortament impresionats la operació feta á tal hora. La emoció'ns deixá llarga estona enmudits boy fent via pel cami de tornada. Estavam aclaparats per la perdua d'en Zidro...

Es el Nadal més trist qu'he passat en tota ma vida!

JAUME TERRÍ.

ELS RESPONSABLES

A la societat, y als obrers en particular.

¿Ahónt son els *apóstols* de la pseudo-llibertat? ¿Ahónt els que predicavan els procediments revolucionaris desde la tribuna dels *meetings*? ¿Ahónt els que'ls predicavan desde els periódichs? ¿Ahónt els qu'en las passadas eleccions aconsellavan els atentats contra l'ordre social, contra la classe mitja, contra els inofensius ciutadans que volian exercir son dret á votar? ¿Ahónt son els *héroes de la gran batalla de la plassa de Santa Agna*, que per forza esdevindrà *llegendaria*? ¿Ahónt els que proclamavan la seva propia llibertat y autonomia pera conculcar (com conculcaren de fet) la llibertat dels altres?

Pochs dias de perill hi ha hagut: aquella massa que constituheix son públich s'ha llen-sat al carrer: y ells ¿ahónt son?

Infelissos obrers, ab llurs closcas plenas de sas prédicas, han ofert llurs cossos pera que fossin blanch dels mausers ó carn de presidi: y ells, els vers culpables, ¿ahónt son?

Cap d'ells s'ha posat, en las horas de perill, al devant de sas victimas pera corre la mateixa sort. Tots ells s'han estat á casa, ó en las redaccions dels periódichs, ó en cassinos més ó menys aristocráticos, ó en la Cambra dels Diputats...

¿Ho veus, poble? ¿Quán serás de major edat? ¿Quán deixarás de seguir als que t'enganyan, enluhernante ab la prédica de doctrinas que no creuhen, de procediments que may practicarán? ¿Quán els coneixerás als que tan sols te volen pera que'ls hi serveixis d'escambell?

Si la cosa hagués acabat ab el triomf del obrer, llavors haurien surtit de sa casa, s'haurien presentat com a redemptors y potser fins com a víctimas, y fent servir els cossos dels atropellats y las runas y despullas com a pedestal, s'haurien aixecat sobre d'ells com sobre d'un trono—que no haurien sapigut ni haurien tingut el valor de guanyar, — sense mirar els reguerots de sanch de son entorn. Sols alguna qu'altra volta, tot fent comedia, endressarien una mirada de llàstima y unas quantas frases de compassió a las infelissas víctimas que s'haurien sacrificat per son ideal, qu'avuy no's pot assolir. Y, ja ben asseguts, contra vosaltres obrers atiarian las tropas, y farien servir sas armas cada volta qu'os llensessiu al carrer pera sacudir el jou, pera trencar las cadenas ab que vos haurien lligat com si fossiu esclaus.

Mes, anant malament, no surten. Y quan hagi passat la terrabastada serán els primers que, tot posant el cap en terra, dirán a l'autoritat y a la societat: «Senyors, jo no hi era; cap culpa hi tinch en lo qu'ha passat; perdoneu als revolucionaris; son uns il·lusos!»

Y las autoritats civils que protegian als apòstols ¿qué s'han fet? Y'ls cacichs que'ls apoyavan ¿qué diuen? Y'l govern que fomentava sa inicua obra ¿existeix encara? Y'l poder moderador ¿qué'n pensa? Y'ls particulars qu'ab gust ho veyan ¿no están sota terra avergonyits de sa tonteria ó empenedits de sa mala obra? Pobre societat la nostra! Nasqueres pera ésser paria!

Jo'ls acuso a tots, jo'ls acuso devant la societat, lo mateix als uns qu'als altres: acuso a qui permeté que's prediqués y fomentés la anarquia; a tots els governs de fa molts anys, pels actes que realisaren contra'l progrés y per las omisions qu'han comés respecte a la educació del poble; a todas las classes socials y particularment a las acomodadas, per haver tolerat y fins apoyat a aqueixos governs malgrat tals defectes, ó millor dit, per rahó dels mateixos defectes; acuso als revolucionaris de levita, que predican lo que no creuen y en els moments de perill s'amagan. Hipòcritas! Parodias ridiculas dels butxins de la Revolució francesa!... Aixó y molt més son.

Y'ls acuso perque d'ells es tota la culpa; tots ells son responsables de lo passat y de lo que sens dubte passarà més endavant.

Jo que defenso'ls mateixos ideals, jo qu'aspiro a la llibertat absoluta del individu, jo't dich, oh poble: Deixa la revolució y accepta la evolució. Ab aquella seràs víctima sempre, veuràs tos fills y tas mullers en la miseria, tas llars enrunadas, ta esclavitut més forta que may; y veuràs com, després de la revolució, s'aixeca poderosa la reacció. Y en cambi, ab la evolució, arribaràs sense cap entrebanch, poch a poch, aixó sí, a gaudir de la plenitud de tots els teus drets; y assoliràs l'ideal, la llibertat absoluta del individu dintre la societat natural y lliure.

19 febrer 1902

CREADORS Y CRÍTICHS

Com que vivim de prejudicis—en art com en tot—ens esgarrifem, per exemple, cada volta que un novelista escriu un drama, ó un dramaturch escriu una comedia, ó un poeta's dedica a la filosofia. Al punt surten els crítichs d'ofici y, ab la clarividencia que Deu els hi nega tan sovint, fallan sens apelació contra l'ardit violador de las lleys per ells establertas. Però la indignació pren proporcions épicas quan un crítich crea ó un creador analisa (1). Els homes serios arriban a perdre la serenitat y'ls *comparsas* fan chor a tota veu. «L'esperit crítich, diuen, s'oposa a la lliure creació», ó bé «el geni no pot aplicarse al análisis». Erro, erro y erro. Quan l'artista ho es de debò, quan junta la inspiració ab la cultura y l'estudi, quan sab preocuparse de lo que fa y'n té clara conciencia, allavors se verifica'l miracle: allavors l'artista serveix indistintament pera crear y pera judicar.

D'exemples no'ns en mancarán. A Euripides, el seu esperit analítich y sos coneixements filosòfichs no l'impediren la creació de sas immortals tragedias. El Dant y Lull, encarnant la sabiesa de llurs épocas, no deixan d'ésser colossals artistes. Goethe fou

(1) De todas maneras s'ha de reconeixe, pera ésser just, que li es més difícil crear al crítich, que judicar al creador.

d'intel·ligència quasi universal, dominant totes les matèries que va estudiar. Leopardi fou ensemps gran filòsof y gran poeta. Schopenhauer sols fracassà al voler apendre de tocar la guitarra. Maeterlinck ha pogut escriure sos dramas admirables y sos estudis de *Le Trésor des Humbles* y la *La Vie des Abeilles*. Manzoni, els Goncourt, Verhaeren, Huysmans, Bourget, Mirbeau, etc., han sigut alhora grans artistes y grans crítics. Ningú que conegui a fons els dramas de l'Ibsen, pot negar a llur autor qualitats eminents d'observador y de crític.

El segle XIX ens presenta dugues figures que per si solas venen a donarnos la rahó: Ricart Wagner y Emili Zola. Abdós, artistes conscients, però no creadors sistemàtics com creuen els ignorants, han encarnat sintèticament el drama musical y la novel·la, ensemps qu'ab llurs treballs filosòfics y crítics ens han mostrat la rahó y'l sentiment de lo qu'han creat, resultantne conjunts armònics (no de regles estretes) de creació y de crítica. Per'xò las obras d'aquests dos genis son complertes y definitives: perquè en Wagner y en Zola han sentit tant com han vist.

Y no se'ns digui que'ls autors ficats a crítics diuen grans disbarats, donchs els crítics d'ofici (molts d'ells fracassats en l'art que pretenen judicar) els hi portan, en aquest terreny, ventatja inmensa.

L'artista verdaderament equilibrat pot crear en la mateixa proporció que pot judicar. Si sas qualitats de poeta, músich, pintor, etc., no son extraordinàries, tampoch ho serán (y si ho son la excepció confirmarà la regla) sas qualitats de crític. Y si l'autor se diu Ricart Wagner, y sas qualitats de poeta-músich li permeten la creació de *Tristan y Isolda*, del *Anell de Nibelung* y de *Parsifal*, també li permeten escriure *Opera y Drama*. Y si l'autor se diu Emili Zola y sas qualitats de novel·lista li permeten la creació de *Els Rougon-Macquart*, també li permeten escriure *El Naturalisme en el Teatre*.

ISAURA

Semblant a una visió, semblant a una morta donzella eixida d'un sepulcre de cedre ab vius daurats, va surtir Isaura del claustre vell y trist, tota plorosa, cercant a son aymant, buscant al seu poeta, al bell donzell d'esguart seré com nit de clar de lluna y cabells rossos com espigas de blat.

Y cercaval, ab la mateixa passió que las altres verges—de trajo negre com perduda il·lusió y rostre blanch com pit de cigne—buscavan, en l'altar tot ple de llums, una nova divina veritat que inondés de beatitut las llurs ànimes.

Isaura's passejava amunt y avall del melangios jardí, en tant las demás verges endressavan a Deu una cansó rublerta d'anyoransa.

Y'l poeta arribá. Y ella's llensá als seus brassos amorosa, del mateix modó que tomba'l blat sobre la dalla al ésser segat pel forsit segador.

Y'ls mots que'l poeta deya se'ls escoltava Isaura ab atenció profunda, tal com las altres verges escoltavan las sagradas paraules evangélicas.

Y en tant que'l surtidor desgranava una oració nocturna, ell li explicava'ls plahers del amor.

—A cada bes que'm negas—ell li deya—una estrella se'n va del firmament.—

Y sentintha ella plena d'amor, ab llàgrimes als ulls y goig als llabris, besava al poeta ab la més gran fruïció.

Y a través dels gòtics finestrals de vidres blaus y blanchs, veyan abdós passar a las verges tremolosas ab el ciri a las mans, semblant el séquit d'un casament...

Y la nit avensava.

Y'l poeta é Isaura, vora'l surtidor, se feyan tants petons com estels veyan brillar en la blavenca volta.

Y ab igual goig que las altres companyas pregavan genolls en terra devant l'esplendorós altar, Isaura, la bella y bona Isaura, gaudia del amor ab el poeta d'esguart seré com nit de clar de lluna y cabells rossos com espigas de blat.

Y'l poeta va coronar el cap d'Isaura ab eura verda, al apuntar l'albada.

Y va benehirla, un cop fou coronada, ab las més bellas paraulas conegudas.

NARCÍS GILI GAY.

GERMANOR

Al esclat primer de la dolça primavera han creuhat l'espai las negrosas aurenets, bo y teixint sa cansó melangiosa. Son fosas las neus qu'enmantellavan las altivolas serralladas, y en llurs cimalls han florit las flors boscanas que, arreu esbandint llur flayra, han ubriagat la vall sencera. Y'ls ferrenys pins, gronxats pel suau ventitjol, s'han estremet de goig al sentir qu'altra volta per sas entranyas hi tornava á circular la vida d'avans, feconda y potenta.

La ciutat, avans tan ensoperbida, ara apar un inmens cementiri. Tota es deserta; els lluhents cotxes que de tant en tant per sas amplas y llargas vias rodolan, sembla qu'entonin las darreras esparsas d'un himne funeral. Sols aquí y allá, escampats al etzar y arrasserats en las grisas parets d'algunas casas senyorials abandonadas, els mendicants ploran á llàgrima viva demanant una almoyna als tranzeunts, als tranzeunts que passen depressa per'anar á sos quefers, y que ni un esguart de compassió'ls dirigeixen al escoltar sa veu planyivola y tremolosa.

Se'n han anat els senyors de ciutat, se'n han anat deixant las portas de las casas ben tancadas. La calda abrusadora qu'en la ciutat se sentia'ls ha fet pensar en el camp, en el camp hont tot es poesia y hont l'esguart s'extasia veyent aquell cel eternament blau, aquellas onadas d'espigas dauradas que's balancejan regularment, aquells sapats baylets que joguinejan inconscients sense pensar en un demá, aquells nobles terrassans que febosament trevallen tot entonant una com-planta de l'avior.

Fills dels terrassans y fills dels senyors, semblan germans. Conmóu verament y aflagala l'ànima veure la dolcesa, la gaya amabilitat ab que's tractan. Un creu trobarse en un món ideal, un món forjat en somnis y fantasias, lluny de las impuresas de la realitat. Ningú'ls coneixeria al véurels en tan ferma

amistat; sols denuncian la diferencia d'estaments els rostres enmorenits, els vestits espellifats dels uns, y las caras blancoyas y'ls arregladets vestits dels altres. Contemplant aytals escenas ens corprén un pensament: el pensament de qu'en el món no tot son noys, sinó que hi há també homes...

Y'ls senyors fruixeixen al ovirar que'ls seus fills anémichs passen el temps joguinejant ab aquells sapats baylets, els sapats baylets fills dels conreuhadors de la terra de qu'ells son amos. Y riuen cada volta que'l llur fill els tira per terra y abrassats se revolcan pel prat humit, pantejant, la suhor regalimant-loshi abundantament pels rostres envermellits. Y una arruga'ls solca l'ample front si veuen que'ls baylets, estrenyentlos massa fort y obligantlos á caure, 'ls fangemegar amargament; mes una rialla d'intima satisfacció'ls entreobra altre cop els llabis carnosos al veure que'ls pares d'aquells els renyan ab expressió seriosa.

Junts, més alegroys que may, els noys de abdós estaments procuran divertir-se. Tan aviat corren perseguintse com, agafantse, forsejan pera tornar á corre altra volta. L'alé d'abdós se barreja formant un sol tot, y tan prompte s'amaneyan petonejantse com, fentse mala cara y petant de dents, se donan alguna qu'altra mossegada. Ploran una estoneta en silenci, després se donan estreta abraçada.

Y contemplo aquesta joya infantivola, y una escalfor interna m'omplena las sanchs, al ensemps qu'oviro'l demá, un demá misteriós y trágich que m'esglaya... Me sembla veure'l món cubert de flamas y sentir els crits gemegosos de milers de victimas demanant en va socors, enllotats ab sa propia sanch... La germanor qu'oviro avuy no es pas el preludi de l'abraçada que s'ha de donar aquesta Humanitat sease noció d'altruisme, desenfrenada, sedenta de plahers y goigs estúpits y bestials, corrent ab boja carrera vers l'abim. Pensanthi, se m'esborrona la pell, y una sola pregunta'm ve á la boca, una pregunta qu'ho expressa tot:

Els noys d'avuy ¿serán els homes de demá? ¿Y's somriurán els homes de demá al veures, com se somriuen els noys d'avuy?

ALFONS SANS Y ROSSELL.

FRANCISCO PI Y MARGALL

Estudi del medi ambient [en que's mogué: Espanya; Catalunya.— Sas obras: *Las Nacionalidades; Estudios sobre la Edad Media; Reacción y Revolución; Las luchas en nuestros días; Historia de la pintura*; etc. Consideracions sobre cada una d'elles.—Sa personalitat.—Pi y Margall y'l poble.—Conclusió.

VII

SA. PERSONALITAT.—PI Y MARGALL Y'L POBLE
CONCLUSIÓ.

més d'aquestas qu'hem anat estudiant, altrás obras de no menys valua eixiren de sa ploma en el transcurs de sa vida. (1) Hem pasat molt lleugerament pel dessobre de sas obrasrelativamentmés importants, però fins

fentho aixís ab las restants, no disposariam d'espai ni de temps suficient en las columnas d'una publicació periódica. S'ha de tenir en compte qu'en l'obra d'en Pi no hi há solzament qu'apreciar l'obra en si mateixa, ja que la part principal está en la relació que guarda ab el món exterior en que s'ha mogut; mes segurament, sense cap classe de dubte, podém afirmar que, pera fer un estudi complert de sa vida manifestativa, hauriam de ferlo de la historia d'Espanya en el perio-

(1) Son aquestas altrás á que'ns referim: *Recuerdos y bellezas de España*, comensada per en Piferrer l'any 1848, essent obra d'en Pi'l volúm según que tracta de Catalunya, el que tracta de Granada y poca cosa del de Sevilla; la *Historia general de América*, els *Diálogos*, las *Joyas literarias*, opúsculs tan interessants y hermosos com las *Observaciones sobre el carácter de don Juan Tenorio*, en el que fa un estudi de tots els don Juan escrits, y com el que porta'l títol de *Amadeo de Saboya*; el profund *Discurs* que fa precedir á la colecció y revisió de las obras del P. Juan de Mariana; els prólechs á las obras de Proudhon. Aixís mateix, compta entre sas obras, inagotable colecció d'articles publicats en la *Enciclopedia de Legislación y Jurisprudencia*, en *La Discusión*, en *La América*, *La Revista de Ambos Mundos*, *El Nuevo Régimen*, revistas de teatres en *El Correo*, articles històrics y de costums en *El Museo Universal*, y relatius á la historia del art monumental en *El Renacimiento*.

Per las rahons donadas, y perque en aquestas obras se'ns presenta en Pi ab un altre carácter del de las qu'hem estudiat, no hem cregut necessari ferne estudi per separat, pera donar á conèixer sa personalitat.

de que mitjansa entre'l seu primer escrit, sa primera oració pública, y'l dia en que l'arrebassá del nostre costat la mort, que no l'oblí. Altrement, sas obras poden comptarse per centenars si's té en compte que cada un dels seus articles, cada comentari, el més senzill del més insignificant acte polítich, cada discurs pronunciat en el Congrés ó fora d'ell, es un cant prenyat d'erudició, sencer, mascle, exhalant llibertat per tots cantons, espandint amor pera tots els sers.

Al embat de sa ploma ferma han caygut els ministeris; al impuls de sa paraula s'han aixecat els pobles en demanda de sos drets malgrat aquells, cadavèrichs, no hagin tingut forsas pera sostenirse en la demanda. De sos llabis han estat pendents els governs, y sa paraula, si bé no seguida, ha tingut la consideració de la d'un oracle; precisament per lo mateix d'ésser tinguda per certa, no ha sigut seguida. Es condició del poble, y la que més el caracteriza. Els ideals superiors han sigut sempre'l Nort ahont se dirigian y qu'asolian las aspiracions d'en Pi y Margall. Lo mateix escrivint la *Historia de las Américas* que'ls *Recorts y Bellesas*, s'hi percebeix en ell la grandiositat de son carácter y lo enlayrat de sas concepcions y sa manera de veure.

Posats á admirar, no podriam trobar valla que'ns deturés. Tant ens encantan y sorprenen las sevas obras més extensas, com els concisos y macissos prólechs é introduccions á la *Filosofia del Progrés*, la de la *Miseria*, y el *Principi Federatiu*, obras qu'ell traduhí d'en Proudhon; com els arrodonits articles polítichs en els que al judicar la vida espanyola, sens apartarse ni una bolva de sa teoria federativa, dirias que colpejava ab martelladas punyentas els cervells adormits dels nostres contemporanis, que sembla miraculós no s'hagin conmogut més fortament.

Posats á estudiar sas grandesas totas, de sas obras passariam á sa personalitat privada, y potser per nostres llabis hi creuharian dos somrisos: l'un de joya, l'altre de despreci. De joya al veure la honradesa del patrici qu'avuy ja ha passat á formar part de la terra; de despreci pel poble que sols el recordava per aquella qualitat que no es més que positiva en l'home, es á dir, qu'está en sa naturalesa, y que demostra, al ésser tan admirada per un poble, que aquest se troba en la corrupció y l'enviliment. S'admiran y deuen admirarse y apreciarse'ls homes pel seu talent, perque no es aquest qualitat de dever, ni general, ni innata en l'home; però admirar á un home per la seva honradesa es ferho per ben poca cosa, ja qu'ella es general é innata. ¿Cóm, si no fos l'home honrat casi unánimement, podrian existir las societats, escolas de lo nociu y de la perversitat que posan empenyo en prostituhirlo sens assolir son desitj completament? ¿Qué seria de la societat humana — diu molt bé l'actual individu

del Directori federal, don Eduart Benot—si no abundés la honradesa?

Fins a Espanya mateix no es la perversitat, ni la falta d'honradesa, la llei general en els fons; ho es si la feblesa, la indiferencia, la ignorancia; y culpa es d'aquestas malas qualitats que lo corromput de la nació pugui mantenirse impunement en el cimall del poder. Es en aquest ahont se troba'l contrast qu'ha fet que'l poble, mirant tan sols lo superficial, hagi tant admirat la honradesa del tribuno que'ns ocupa. Però si d'aquesta admiració fins ni'ns atrevim a dubtarne, surtint com surt del poble, tan franch com el poble es sempre, si que'n dubto y fins la nego, quan ella surt de las Cambras legislativas, tant si l'admiració es per la honradesa, com per qualsevulga altra qualitat.

Deya'l doctor Robert, en la sessió del Congrés del 30 de novembre de 1901, que tenia la seguretat (y ho crech) de que ni en el Congrés, ni en Catalunya ni en tota Espanya hi hauria ningú que pogués dir que'ls elogis que s'havien tributat al senyor Pi pels diputats que l'havien precedit en l'us de la paraula, fossin convencionals é imposats per l'artifici. Y l'havien precedit en l'us de la paraula precisament, després d'en Canalejas, en Villaverde y en Navarro-Reverter! Jo, donchs, al contrari, opino que, si no tots, la majoria dels que parlaren ho feren en virtut del artificio y la convenció. En primer lloch perque he observat, en lo poch que tinch de vida, que ningú alaba francament, en altres, las qualitats contraries a las qu'ell té; y en segon lloch, perque en el Congrés s'han tributat iguals descomunals elogis per la mort d'en Castelar, que per la d'en Cánovas, que per la de qualsevol desgracia nacional qu'hagim gaudit. Per altra banda, hi há un'altra rahó superior: als homes els reconeixem sabis perque trobem que sas ideas son sabias, ó perque acceptém el criteri d'altre que'ns ho diu. En aquest cas, no cal dir ni senyalar la convenció y l'artifici, donchs salta a la vista. Respecte al cas primer, diré que la majoria, si no tots els que parlaren y trobaren sabi y honrat a en Pi y Margall, no combregan en sas ideas, sinó que segueixen totas las oposadas. ¿Pot creures, donchs, que francament, aquells senyors reconeguessin com á recte y verdader el camí contrari al qu'ells segueixen?

Y com no puch admetre tanta grandesa d'admiració per part dels prohoms, no puch admetre tampoch la frase feta de qu'en Pi y Margall fou respectat fins pels seus enemichs, donchs al contrari, no ho fou ni per sos amichs mateixos. Encara ressonan arreu las injurias llemsadas contra d'ell quan, ab motiu de la guerra de Cuba, pregoná la paraula salvadora de llibertat. Sento qu'algú diu que si aixó es cert, no ho es la primera part; mes contra las negacions hi há las probas, y

cap tan contundent com la mateixa paraula d'en Pi: «He perdut en el govern ma tranquil·litat, mon repós, mas ilusions, ma confiansa en els homes que constituïa'l fons del meu caràcter. Per cada home lleal he trobat deu traydors, per cada home agraït, cent ingrats; per cada home desinteressat y patriota, cent que no buscaven en la política sinó la satisfacció de sos apetits. Girava'ls ulls al meu partit, y no veyia sinó dubtes, vacilacions, desconfiansas, quan no injurias; els girava als partits enemichs, y no'ls trobava disposats més qu'al ultratge y á la calumnia.» (1)

Qui conegui'l caràcter perdonador d'en Pi, pot comprendre á quin extrém havian d'arribar aquests mals, qu'ell se vegés obligat á consignarho. Tinch, donchs, el dret de no creure en l'admiració y amor ab que venen a pintar la comunió d'Espanya ab nostre filòsop, y de protestar d'aixó com d'una de tantas ximpleras que aquí's diuen á tota hora. Oh, l'enterro, l'entussiasme! Deu, vint, trenta mil personas!... Se'n reuneixen altras tantas en qualsevol plassa de toros ó á contemplar com van y venen las *golondrinas* (2). El poble busca'ls espectacles gratuïts; y'ls politichs la reciprocitat. L'únic sincer (3) va ésser en Romero Robledo: *No voy porque él tampoco fué al de Castelar*, va dir referintse al enterro d'en Pi y Margall. Entenguis que volia dir: *No voy porque él no hubiera tampoco ido al mío*. Y tenia rahó. Per primera vegada.

El poble s'arrebassa de las mans, sobre la tomba, las despulles d'una corona. Ah, l'amulet, la reliquia! Si en Pi y Margall hagués predicat fanatisme, què ben assadollada hauria trobat la terra!

Ho tinch ja dit: el poble espanyol no compregué l'obra d'en Pi. Y com no compregué sa obra, tampoch compregué'l caràcter de sa personalitat.

Al comunicar-se en Pi y Margall ab el poble per medi de la paraula y dels escrits, el poble havia d'ésser conseqüent ab son caràcter. Son temperament meridional, trempat baix un sol sempre radiant y en mitj d'una naturalesa espléndida de color, però dura y retallada, sens ayre, fa que sia purament objectivista. La bellesa del no-jo es l'única que l'impresiona; y'l fenomen podem observar-lo clarament en el teatre y en sa literatura, en la que la forma, el drama extern es lo únic comprés per ell, ensemps que la bellesa del jo, lo que constitueix el caràcter de la literatura nordista, no es ni serà jamay per ell comprés. Califica aquesta fase de la Na-

(1) *La República del 73* (Apuntes para escribir su historia).

(2) Barcos del port que serveixen pera moltes coses.

(3) Els catalans denominém certa classe de sinceritat ab la paraula *barra*.

turala, la que resta dintre del individu, de freda, de boyrosa; no comprén la exteriorisació de las passions més qu'ab crits y accionats trágichs; ayma en la poesia no'l refinament del fons, de la idea, sinó la metódica de la regla, del ritme en lo que diu relació al soroll; y pera ell la suprema plástica del drama es l'assassinat, la mort violenta, la catástrofe material.

Res té d'extrany, donchs, qu'en Pi y Margall fos calificat pel poble espanyol ab tots els epítets significatius de insensibilitat. La *estatua de gel*, era la personificació més gràfica que'l poble feya de la personalitat que'ns ocupa. La llibertat la entén el poble espanyol tot lo contrari de lo qu'ella es en si; la llibertat es una deesa tranquila y reposada, tota ella llabis pera besar, y la estatua de la llibertat á Espanya hauria de tenir la forma de la estatua india la Bodhisattva Kouan-Yin, tota ella brassos, mes armats de punyals promptes á ferir. D'aquí qu'Espanya no comprén que se li parli de llibertat sinó ab períodes de foch, anatematissant ab rostre irat, malehint ab tot l'odi que las estepas de la Manxa tenen pera l'home, ab tot el foch que'ls raigs abrusadors del sol tenen al estiu. D'aquí que, al trobarse cara á cara ab en Pi y Margall, de rostre seré com els jorns tranquils de la primavera, tot ell ànima, blanca com els marbres de la Grecia, tot ell amor suau com la corrent dels degotalls bosquejans, quedés insensible devant de sa sublimitat y objectivés una vegada més, una vegada més dongués satisfacció á una de las ineludibles lleys psicológicas. Efectivament: quan l'individu no ha cultivat gens sa personalitat, el món no'l sent com una representació, sinó qu'ell es absorbit per lo extern; no té com á propias las ideas que li sugereixen las cosas, sinó qu'atribuix á las cosas sas ideas; no sab discernir y pren per propietats del no-jo las que sols ho son del seu jo intim. D'aquí que, al trobarse insensibles devant de la paraula d'en Pi y Margall, al sentir en sas ànimas el fret de la no-comprensió, al percebir en son dintre'l buyt que no anavan á omplir ab combinacions de paraulas ociosas y ab els colors extremats dels paisatjes del terror, las masses atribuhian al apóstol las qualitats que sols eran sevas. D'aquí que á n'en Pi y Margall se'l tingui en general comprés com un home de neu, com una estatua glacial, com quelcóm d'impertorbable y rígit.

Verament erronia es aytal creencia, mes, verament lógica. En un poble ahont com á lleys generals se'ns presentan, una al costat de l'altra, l'astucia simiesca y la xafogor dels ermots, al presentarse als ulls de la massa la bonradesa, per forsa la massa havia d'aparellarla en sa imaginació ab sa companya contraria d'equació convencional, la fredor. Res tan erroni, torno á dir, com aquesta conside-

ració sobre la personalitat d'en Pi y Margall. Sa paraula es de foch, sa ploma una fornal. La concisió de sa paraula y de son estil no son sinó concentració de las vivas flamaradas ab qu'esclatan sas ideas. Tot ell es foch, tot ell expansió, tot ell vida ampla, gran, extensa. Foch en la forma, donchs sas oracions tenen la senzillesa del llamp; foch en el fons, donchs sas ideas, en amor, tenen tot el caliu de las llars, en politica tot el calor de la plenitud de vida dels pobles, en sociologia tot el calor de la sanch qu'ell desitjava pera las anémicas venas del proletariat, en art tot el foch del entusiasme per la Naturala, y en llibertat totas las flamas expansivas de las ànimas quan las revolucions fan pas lliure al progrés, deturat pels entrebanchs del absolutisme.

Jo, fill d'un poble empordanés lliberal per excelencia, en sas màximas vaig ésser educat, y á l'altra banda del Océa, á mos ulls d'infant, la figura d'en Pi m'era ja familiar. Mes com á oirlo, sols vaig oirlo un cop: va ésser quan sa darrera vinguda á Barcelona. El seu cos tot just se movia, com si temés distreure l'atenció á las paraulas que pronunciava; sa veu feble surtia de sos llabis neta de tota impuresa, y las ideas s'hi veyan claras com si ella fos llach d'ayguas transparentas y la Veritat palau de rectas linias que s'hi enmirallés. Dret al mitj de la taula, voltat de tots nosaltres, era'l Crist que'ns oferia'l pa y la sanch de son intelecte, y als ulls de tots els allí acoblats — que, pertanyent al Catalanisme, en lo no referent al dogma del partit abrigavam las més oposadas teorías religiosas y socials, lo que m'fa estar convenut de la no objectivisació á que avans me referia,—als ulls de tots, sa figura desaparegué, sa venerabilitat desaparegué, tot lo que sugestiona y forseja'l pensament y atrau y fascina, tot desaparegué, y sols quedaren sas ideas rublertas de veritat, donadas ab amor á la rahó porque las sospesés y las acceptés ó no, y tots ens sentírem en lo fons l'entusiasme que produheix lo sublim, lo gran, com ho es tot lo senzill y tot lo natural y tranquil.

Aquell dia compregui per qué, si en Pi y Margall es admirat, lo que ja he dit dubtava, no ha sigut pas comprés. Perque en Pi y Margall no sugestiona, no imposa, no avasalla. Admirador de la rahó, á ella entregava las ideas de son cervell. Adorador de la rahó, respectava la dels altres, y ay! las masses no'n volen de respectes, las masses ho volen tot fet; volen qu'ab la mirada, ab el gesto, ab la entonació, ab la pedreria falsa d'una eloquencia més ó menys afortunada, se las sugestioni, se las hi imposin á la forsa las creencias, se las fassi devenir inconscients, se las narcotisi ab el cloroform de la forma externa, y se las hi inoculin després sense dolor, sense gestació intelectual, tots els principis y totas las ideas.

A n'en Pi, si l'admiravan, era perquè sentien dir qu'ho valia: però la massa estava convensuda de que aquell home, si bé tenia rahó—de lo que n'estava certa—vivía fora de la realitat, no era de sa època, y se l'havia de respectar com a un sér estrany que no era ni materia ni esperit, sinó quelcòm vagarós, indefinit, que necessitava destinarhi molt temps pera esbrinarho... Y a n'aquella massa'l temps no li sobrava, haventlo de repartir entre'l burdell, el torin y la iglesia. Potser hi veyia en ell la solució al malestar general; mes aylé que havia de fer sinó allunyar-se'n més alashoras, com ho havia fet ab totes las solucions que la Naturalesa havia proporcionat als seus mals?

Es dolorós aixó, pero no menys cert. També fou dolorós que se li atribuhis ab baixesa l'encoratjament de la sublevació cantonal, que pretenia implantar la federació d'abaix á dalt; també fou dolorós que se'l considerés enemich de la patria tant en la gran aspiració d'americanisar la República espanyola, com totes las vegadas qu'en pro de la llibertat pregoná la essencia de sa teoria. Però no per menys dolorosos aquests actes son menys certs.

Com són certs dos grans defectes que privaren á en Pi y Margall d'atrapar tota la universalitat de son nom y tot el respecte á que per son saber s'havia fet acreedor. Defectes els més grans, els més imperdonables que pot tenir un home. Devant d'Europa tingué'l defecte d'ésser espanyol; á Espanya, tingué'l d'ésser catalá.

EL DRET Á LA VIDA

I

En el número de *La Renaixensa* corresponent al 11 d'aquest mes, s'hi llegeix un article batejat ab el titol de *El dret al treball*, qu'abonan tres inicials, y en el quin l'autor s'estén en algunas consideracions respecte als conflictes obrers, que semblan ara com ara constituhir, més que la simple qüestió d'altras vegadas, lo que'n diriam un verdaer problema candent.

Feyna se'ls hi giraria als de més aprop afectats en aquestas lluytas que'l medi crea y no son altra cosa que una conseqüència lògica del temps, en las quinas per una mal

entesa tergiversió dels fets s'acaba sovint per esgrimir las armas d'una dignitat més ó menys ofesa, ó d'un sobradament exaltat amor propi, si haguessin, un per un, de desfer tants errors com els que continuament—y per part dels que, al menys pel paper que entre nosaltres sa posició'ls fa representar, semblan venir obligats á demostrar un coneixement regular de la cosa,—s'estampan per tots indrets.

De moment, el senyor V. y P., molt senyor meu encara que desconegut, y firmant del article en qüestió, no demostra ni més ni menys inteligencia ni més ni menys gran dossis de bon desitj, que la qu'en cassos consemblants han demostrat possehir tants altres V. V. y P. P. que per aquí corren, sobrats de bonas intencions y mancats de coneixements.

Donchs per'xó, perquè crech la seva intenció cosa excelent, y perquè, com es degut, quedin las cosas en son respectiu lloch, agafó la ploma, deixant de banda per ignocent y exempt de bon sentit lo de la cooperació de la Iglesia en aquests assumptos; el rectificar la célebre *repartidora*, extremadament vulgar y ja fora del us corrent entre personas mitjanament serias encara que no siguin ilustradas; la eficacia qu'ab tot aixó plegat puga tenir la enciclica *Rerum novarum*, ja combatuda y perfectament refutada fins per las escolas sociològicas més governamentals y conservadoras, aixis com lo de la creació de cooperativas: ingredient pera retardar més ó menys la solució del conflicte, però tampoch, ni de bon tros, bo pera resóldrel ni tan sols suavisar-lo.

Ab tots aquells paliatius y aquellas argumentacions, no's demostra en el mentat article res,—si no es lo d'estar encara'l seu autor en els llims respecte als avenços cada dia creixents de la ciencia sociològica, com tota aquella llarga llista, rublerta de fets y datos, aduhits els uns y aportats els altres ab el propòsit de patentisar la inutilitat dels tallers nacionals, com si ab aquest exemple pretengués evidenciar la ineficacia del Estat en aquesta mena de conflictes,—poch tacte periodistich, quan el mateix autor se torna las pilotes fent constar més tart qu'en Thomas, en sa *Histoire des ateliers nationaux*, confessá'l propòsit per endevant existent per

part del govern francès, de fracassarlos y de quin resultat ne treu ell—l'articulista—la ensenyansa de que, més qu'en l'Estat propiament dit, devém fiar á la ingerencia del municipi'l vetllar pels interessos dels obrers: circumstancia aquesta que corrobora de ple que'l tracte qu'ab els mateixos ha tingut, ha sigut de curta durada, ó que, en cas contrari, com altres sociólechs improvisats, els ha observat per entre las vidrieras d'algun estudi ó senzill despatx.

Els obrers d'avuy, els obrers ab conciencia de son dret y ab criteri propi y més ó menys ben sentat sobre totas y cada una d'aquellas qüestions que de més aprop els afectan, en una paraula, *els obrers que pensan per son compte*—que n'hi han — ja no esperan res ni demanan res á las entitats oficials (municipi, etc.), tant per aixís acostumar-se á caminar sols, com pera poder en lo possible y en tots els cassos fer valdre, sense lligams de cap mena, el dret que tenen á que se'ls reconegui la personalitat com á entitat degudament capacitada. Posseheixen, ademés, un concepte tan clar de la igualtat que'ls lliga devant las lleys naturals, com tenen ben condemnada tota tutela ó gerarquia que sobre seu pretengui exercir-se, encara que aquesta's dissimuli unas vegadas ab la forma d'un persuasiu ó desinteressat amor, ó en altrás s'excusi ab l'absolut desconeixement que, segons algu, tenen ells de las reglas de la vida. Al arribar aquí, tant pera deixar ben sentada l'actitut del estament de que vinch parlant com pera desvaneix certás interpretacions equivocadíssimas, dech fer constar que'l fet

de qu'entre las masses obreras hi hagi qui's deixi arrossegar per mal contingudas impaciencies ó cedeixi á entusiasmés irreflexius, no vol dir res, y per lo tant, no indica tampoch que la part sana dels mateixos hagi tranzigit en lo més minim en sa premeditada y ben fundada actitut.

Sostindre lo contrari — sostindreho en serio, al menys—denota un desconeixement absolut del cor y modo d'executar del obrer conscient en aquest país, que no atenúan gens mitja dotzena de frases apresas en las planas de certs diaris impresionistas y lleugers: frases y conceptes ja desacreditats y rebatuts, per demés elásticos y convencionals y de valor oposat, segons sian els cassos en que deguin aplicarse. Y si no, aném á veure: ¿creu el llegidor cosa factible *el dret al treball* qu'adorna l'article de referencia, en una societat en la que un factor de capdal importancia, com ho es el productor, té encara per resoldre'l problema económic, únich que pot garantir de debó'l dret á la vida, y sense quina solució la desventatja en la lluyta será sempre inmensa per la seva part?

Per un cantó, me sab greu haver de rebatre conceptes y aclarir extrems tan rebregats, y quina difusió s'ha vulgarisat tant y tant.

Ab tot, y dat lo interessant del tema, de las deduccions que aquests extrems me suggereixen me'n callaré algunas, las que consideri més interessants, pera un altre dia; tant per las proporcions que l'article va prenent, com pera no abusar de la consideració qu'ab mi tenen els amichs de JOVENTUT.

JOSEPH ARTIS.

CORRANDAS DE PASTOR

Darrera'l remat
vaig seguint pausat;
qualsevol diria
que jo'l vaig seguint,
qu'ell me fa de guía.

Peró no es aixís:
esclau y sumís,
segueix la dressera
que jo vaig marcant
tot anant darrera.

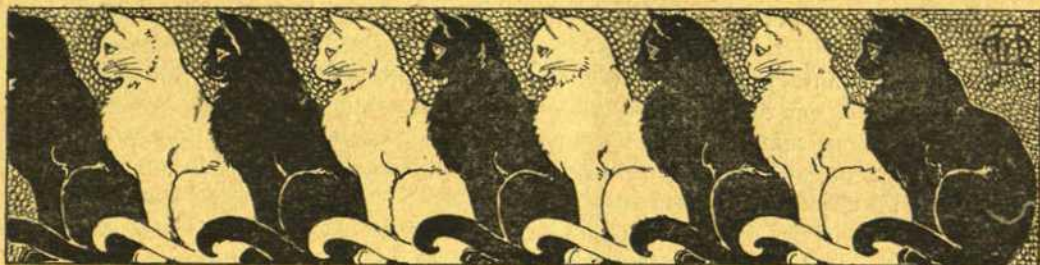
L'hivern al mar blau,
l'estiu al afrau,

aixís mos anys passen,
y'ls xays els camins
ab el seu pas trassan.

Els xays van morint
y cambian sovint,
pastura, pastura;
se moren els bens,
peró'l remat dura.

Doneume una ovella,
una trista esquella
y un gos allopát:
jo vos asseguro
que faré remat.

FREDERICH RAHOLA.

OBSERVACIONS SOBRE LA VIDA MODERNA ⁽¹⁾

(APUNTES PERA UN LLIBRE... QUE NO SURTIRÀ MAY)

UE la vida social moderna ofereix com a característica la frivolitat, es ben sabut. El gran problema que conté en si tots els altres problemes, alguns d'ells esferehidors en un pervindre

no llunyà, consisteix en la extinció de la frivolitat. Avuy se trevallà com no s'ha trevallat may en las grans ciutats cosmopolitas, en els grans centres socials. En ells l'activitat humana—en totas las innumbrables manifestacions que una febre d'interrogació y una febre d'art atian y fan més variadas—produceix vertiginosament. Se trevallà molt y's trevallà depressa; però—exceptuant el trevall mecànic o industrial, y encara baix un cert aspecte,—s trevallà malament. Tothom se mou, tothom s'agita; la rassa dels ganduls, dels panxa-contents de la classe dels cocodrils que s'estàn horas y més horas inmovals en un reconet, va desapareixent de las ciutats. En las ciutats tothom se belluga, tothom trevallà. Ló qual no vol dir que no hi hagi ganduls. Però son ganduls d'un'altra mena; més ben dit, no son tals ganduls en el sentit estricte de la paraula. El jugador de dòmino o d'escachs qu'està tres horas seguidas regirant y fent combinacions ab unas fitxas o figuras, trevallà. Se li diu gandul perquè'l seu trevall no es utilitariament re-

productiu. El gomós que al demati s'atura ab un gos danés a la taula de la florista que li serveix d'observatori, fa *sport* a la tarda (cavall, automòvil, etc.), y enamora a la nit a senyoretas o ballarinas, trevallà. Se li diu gandul perquè'l seu trevall es *dispendiós*. L'home que fa versos no essent poeta, la dona que's fa's vestits no essent modista o's mira continuament al mirall no essent guapa, el que pesca ab canya al moll o ab *perdigons* a la Rambla, el soldadet que festeja una criada per sas pomas y la criada que dona pomas pera pescar al soldadet, el *guardapaseyo*, el municipal de punt, el nyébit y l'americano rentista... trevallen. Se'ls hi diu ganduls quan esguerran la partida. De ganduls, verament ganduls, ja casi bé no n'hi há. Lo qual sembla vulgui dir qu'estém propers a la perfecció, y que si la sentència apocalíptica, primera gran blasfèmia que s'ha dit pera rebaixar el trevall sant: «guanyarás el pa ab la suhor del teu front», no's compleix en lo de guanyar el pa, en cambi's compleix cada dia més en lo del suhar, ab equitat ben discutible per cert.

El trevall dignifica, redimeix y perfecciona. ¿Cóm no estém, donchs, en el millor dels mons? Perquè'l trevall modern es irracional; perquè sa característica es la frivolitat; perquè no's pensa, no's reflexiona; perquè's trevallà sens objecte definit. Y aixó en tots els ordres.

I

(1) Inútil creyém fer notar—el lector ho compendrà fácilmente—que'ns referim a la vida que's viu aquí a Espanya. Al extranger, sobre tot en art y ciencia, ho fan bon xich més bé.

Fixemnos en l'ordre religiós. Un capellà, un mestre, o senzillament una mare, ensenyan la doctrina a una criatura, y quan

aquesta, després d'un treball relativament geganti, arriba a saberla de cor, ja aquells se creuen haver fet un cristià. Mes si la criatura, al cap de vint anys, pensa cinch minuts sobre'l Pare nostre, que rutinariament totas las nits recita, s dona compte de que no sab lo que's diu, que no ho comprén, qu'es necessari tornarho a aprendre. D'aquesta mateixa manera's dona als homes una noció de Deu, se'ls hi inculcan els dogmas de la fe y se'ls induheix a practicar rutinariament una serie d'actes de culte en que sols la imaginació, atiada per l'atracció de lo misteriós, hi pren part. D'aquesta manera la vida de religió del home, y sobre tot de la dona, en la societat actual, que implica una suma d'activitat no despreciable, es inútil, y'l que vulgui honorar a Deu ab convicció y rendirli homenatge digne y franch, té de tornar-se a fer una educació religiosa més conforme ab la naturalesa humana. Aquesta frivolitat que desde la més tendra infantesa presideix en la ensenyansa religiosa, es causa de la gran anomalia qu'en tal ordre notém en la societat actual. Tots ó casi tots son catòlics, y sols un hu per mil sabria explicar clarament lo que vol dir ésser catòlich. La majoria vos dirán: «Ésser catòlich es... anar a missa y resar y ésser batejat y confessarse y alabar a Deu y no pecar per'anar al cel.» Y com que pera resar se necessita saberne y ningú n'ha après, y per'alabar a Deu se necessita conèixer y ningú l'explica, y pera no pecar se necessita profundisar en la consciencia y ningú l'ha cultivada, y pera tenir fe's necessita convicció y pera convence sols s'ha usat del misteri, es clar que la societat practica una religió com una màquina, esmersant sa activitat inútilment en prácticas rutinarias, que converteixen l'home en un sér ridícul, casi en un farsant, y empetiteixen a Deu transformantlo en una especie d'espanta-criatures.

II

En un ordre intel·lectual, la mateixa frivolitat domina. Prescindim dels efectes d'organització administrativa de la ensenyansa, de la insuficiencia, incompetencia y péssima retribució dels titulars, y fixemnos en lo substancial, en la manera d'ensenyar aquí a Espanya. Si s'ensenyà a creure ab màquina, s'ensenyà a pensar y a estudiar també ab

màquina. Desde las classes de párvuls fins als últims cursos de carreras professionals, la ensenyansa es tancada, rutinaria, superficial. S'ensenyà filosofia, terapèutica, dibuix, literatura ó química, del mateix modo que s'ensenyà a llegir y escriure, es a dir, sollicitant un esforç sostingut de la memoria del deixeble. S'ha confós llástimosament lo qu'es un instrument necessari pera saber—coneix las lletres y saberlas escriure,—y lo qu'es el saber mateix; y d'aquí ha vingut que ja'l mestre primari—com més tart els altres,—emplea'l mateix sistema pera ensenyar l'abecedari, que pera ensenyar a multiplicar, que pera ensenyar sintaxis. A copia d'ensenyar cents vegadas la forma d'una A, se graba aquesta en la memoria del nen, que la distingirà sempre més de la X; a copia de repetir $3 \times 4 = 12$ cents vegadas, y de repetir una regla qualsevol de gramática, el nen sabrà multiplicar y dirà de cor tota la gramática; però si demanáu a aqueix nen qu'os expliqui la regla, ó bé qu'os digui sense cantarella qué significa multiplicar, essent el més sobressalient de la classe's queda mut.

Desde la edat més tendra sols una facultat se desenrotlla: la memoria; y'l treball d'aquesta arriba a ésser tan excessiu, y'l de las demás facultats tan petit, que casi bé s'atrofian. Per tot arreu llibres de text que responen ab mètode y ordre a un programa ó interrogatori precis. No s'ensenyà gramática, no s'ensenyà retòrica, dret canònic, filosofia, química, literatura comparada, etc., etc.: s'ensenyà la gramática de Tal, la retòrica de Qual... Y si no hi hà llibre de text, las explicacions del professor—quinas explicacions!—fan de llibre. Ab el ben entés qu'al arribar als exàmens s'ha de contestar al interrogatori en la forma precisa que'l llibre ó'l professor han marcat. Y allò es l'evangeli. *Magister dixit!* La seva es l'única veritat. Y d'aixó se'n diu ensenyar, d'aixó que consisteix en apoderarse d'una inteligencia verge y barrarli tots els camins, enterbolintla per un treball excessiu de la memoria y ofegantla ab un doctrinarisme sectari. En lloch de fuhetejarla, d'obrirli tots els camps, exposantli las ideas més diverses, las opinions més contradictorias, els principis més variats; en lloch d'estimularla a un treball propi de selecció ó d'orientació, a que tendiria naturalment sentintse lliure!

No es d'aquest lloch determinar la forma d'ensenyar, però si qu'ho es fer notar que de lo defectuós de la ensenyansa oficial en naix la inferioritat intel·lectual en que'ns trobem. De las tres facultats, inteligencia, voluntat y memoria, aquesta última, la més modesta, la que sols es una facultat auxiliar, la que no hauria d'ésser més que un dipòsit, un museu arqueològich ahont las altras dugas hi trobessin datos y termes de comparació pera sas investigacions y descobriments, es casi bé l'única que s'educa; per ella adquiriu un titul professional y ella vos dona la norma pera resoldre tots els problemes. Mes ¿y la inteligencia? ¿y la voluntat? ¿qui s'ha cuidat de educarlas? ¿en quina càtedra, ó en quina escola s'ensenyia al home á pensar? ¿ahont s'ensenyia al home á obrar? Un cop vos han dit «tal sabi pensa aixís y aquest sabi pensa bé», ó «tal llibre diu aixó y lo que aqueix llibre diu es lo cert», ó «tal códic marca aixó, y aixó que marca es lo just», ja vos ho han dit tot. Y l'home que desde nen ha sentit pesar sobre seu la tirania d'un llibre y d'un professor, y que cap llibre ni cap professor li han ensenyat á pensar ni á obrar per compte propi, s'entrega mansament á la tirania de la memoria, ó sia de la rutina, de lo passat. Y aixís ens trobem ab que'l millor advocat y'l millor jutje son els que recordan més lleys y més procediments, no'ls que tenen una noció més clara y perfecta de lo just y de lo injust, del dret y del dever; el millor metje'l que recorda més fórmulas y més casos patològichs, no'l que fa un diagnòstich concret y racional; el millor arquitecte'l que reté més edificis, recorda més contorns, dibuixos y relleus, dels que s'aprofita, no'l qu'ha penetrat en l'ànima dels pobles que crearen una arquitectura y tracta d'identificar-se ab la del seu propi per aixecarne un'altra de tan gran. Y aixís ens trobem ab qu'en la societat actual l'element intel·lectual que procedeix de las universitats y de las escolas portant un bagatge de coneixements no profundisats, escudat per un titul professional que dona autoritat incontrastable, y mal preparat pera tot trevall original y profund, s'adorm tranquilament en brassos de la memoria y continúa explotant tan sols aquesta facultat que s'enriqueix continuament ab

tots els cassos y fets que pot observar cada dia. Y si hi há homes que s'elevan y pensan y reflexionan y van enérgicament en cerca de veritats novas, aquests son excepcions tant més meritórias en quant la educació se l'han tinguda de fer tots sols y passant per sobre de las prácticas y exemples qu'han pogut observar y de las preocupacions y rutinas que necessariamente s'haurán oposat á son pas.

Aixó per lo que respecta al element intel·lectual que'n podriam dir científich. Mes hi há un altre element intel·lectual que generalment no ha surtit d'escolas ni d'universitats, però que per viure ab contacte directe ab la societat é inspirantse en ella, no pot menys que reflectir la seva frivolitat: artistas, periodistas polítichs..., etc.

(Seguirá.)

NOVAS

Ab l'article d'avuy queda closa la serie dels que forman l'estudi publicat per JOVENTUT sobre'l gran Pi y Margall.

Com venim anunciant, en vista del éxit obtingut, ne farem una edició especial, ab un magnífich prólech d'en Joseph Me Vallés y Ribot, edició que's posará á la venda per tot Catalunya durant la próxima setmana.

A pesar d'ésser ben econòmica aquesta edició, puig es de propaganda, no hem perdonat medi pera que pugui figurar dignament al costat de las publicadas per la Biblioteca JOVENTUT, empleyant el mateix paper y essent del tot primorós el tiratge, de manera que podem afirmar que son preu real es molt superior al que tindrà en la venda.

Aquells de nostres corresponsals que no han ultimat encara sas demandas, deuen ferho aquests dias, á fi de que poguem servirlos ab puntualitat.

En nostre número anterior, que ab tant de retràs hagué de surtir á causa de la vaga general, no poguerem dar cap impressió sobre la terrible crisis social que travessavam, y que no considerém pas resolta. Avuy ho fem, si bé ab las naturals restriccions, tota vegada que'ns trobem en estat de guerra y ab las garantias constitucionals suspesas en tota la provincia. Per la premsa diaria s'haurán

enterat nostres lectors de las colissions de que Barcelona ha sigut teatre y de las victimas que n'han resultat, com també de la ressonancia que las vagas aqui sostingudas lograren y logran en diferents punts de Catalunya, del reste d'Espanya y del extranger, sobre tot a Italia, ahont esclatà també la vaga prenent imponents proporcions.

Es tan transcendental, tan magna aquesta qüestió, avuy candent en tot el món civilisat, que no tenim, ni molt menys, la pretensió d'aportarhi noves llums, sinó tan sols una bona fe a tota proba y un fervent desitj de contribuir a apaybar odis pera que a son dia—que desgraciadament s'ovira encara llunyá—pugui resoldres en bé de tota la Humanitat sedenta d'amor y de justicia.

Com se comprén, la vida artistica ha estat paralizada a Barcelona durant l'última setmana. Els concerts del Liceu han tingut d'aplassarse, y com que'l mestre Colonne sembla tenir el temps just, ara'ls donan seguitets.

Els teatres de declamació han permanes-

cut tancats, no donant res pera la crónica. Pera refersen, ara a Romea's preparan dos estrenos que segurament interessaran al públich. Es el primer el del drama *La peca-dora*, d'en Guimerà; y'l segon de *Els dos es-perits*, drama en quatre actes d'en Torrendell, qu'hem tingut ja'l gust de sentir llegir a son autor.

Publicacions rebudas:

Corona de semprevivas, per Guillelm, Isidro, Antón y Joseph Torres. Aplech de poesias y notas, originals y recullidas de diferents periódichs, y endressadas a la memoria de donya Carme Tomás, mare que fou dels autors. Més que galas literarias y correcció d'estil, s'hi observa en aquesta obreta un bon desitj y un sentiment filial digne de tota lloansa. Forma un quadern de 28 planas, primorosament imprés a Vilanova y Geltrú.

Ha visitat nostra redacció, é hi establim el cambi, la nova revista *Vida*, que redactada en catalá's publica a Girona.

Fidel Giró, impressor.—Valencia, 311, Barcelona.

JOVENTUT

SETMANARI CATALANISTA

PREUS DE SUSCRIPCIO

CATALUNYA: Un any.	8	Pessetas.
» Mitj any.	4'50	»
» Trimestre.	2'25	»
ALTRAS REGIONS D'ESPANYA: Un any..	9	»
EXTRANGER: Un any.	10	Franchs.
Número corrent.	20	Céntims.
» atrassat, ab folletins..	40	»
» » sense folletins.	25	»

Als subscriptors per tot el present any se'ls hi regalará la estatua d'en Rafel de Casanova.

BIBLIOTECA DE JOVENTUT

OBRA PRÓXIMA Á SURTIR

FRANCISCO PI Y MARGALL

Estudi del medi ambient en que's mogué. — Sas obras. — Sa personalitat. — Pi y Margall y'l poble, etc., per **F. Pujulá y Vallés**, ab un Prólech de **Joseph M.ª Vallés y Ribot**.

EDICIÓ POPULAR — PREU 30 CÉNTIMS